

Nr 164.

Av herr **Lindhagen**, *angående vissa ändringar i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.*

Vid riksdagen 1925 antogs en definitiv lagstiftning rörande förbud för bolagsförvärv av fast egendom i hela riket. Jordkommissionen hade ansett, att bolags förvärv borde ej få fortgå annat än i behjärtansvärda undantag. Frånsett medgivet förvärv av tomter och dylikt föreslogs, att »tillstånd icke må beviljas med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda». Detta var den gamla lagens formulering, som nu föreslogs skola utsträckas även till två fall, där förut fritt fått köpas, nämligen köp av bolag från bolag och bolagsförvärv av utskogar. Regeringens proposition däremot införde vid sidan av den gamla lagens koncessionsformulering en nyhet kallad »lindrigare koncessionsgrunder». Lagtexten innehöll i regel ej påtagliga direktiv, efter vilka prövningen skulle i dessa fall äga rum. I motiven åter förklarades, att därmed åsyftades jordförvärv, »vilka i allmänhet kunna antagas vara av den art, att koncessioner böra kunna meddelas». På annat ställe heter det, att hit hörde »grupper av fall, i vilka en eftergift av förvärvsförbudet i allmänhet kan antagas vara välgrundad».

Propositionens föreskrifter betydde således, att i de nämnda fallen koncession ej må vägras med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda. Detta var en alldeles motsatt ståndpunkt än den som jordkommissionen intagit även för de i 4 § uppräknade händelserna. Propositionen diskuterade ej denna åtskillnad, och på frågor i riksdagen kunde varken i lagutskottet av byråchefen för lagärenden eller i första kammaren av justitieministern lämnas någon upplysning om skälen därtill. Det anmärktes endast, att i förevarande lagtext givits uttryck för den praxis, som hitintills följts vid koncessionsansökningars prövning.

Detta gällde till en början icke de två första punkterna. I de fall, som där beröras, hade försäljningarna förut varit fria. Någon praxis i fråga om koncessionsbeviljande hade således här ej kunnat äga rum.

Emellertid, motiv äro som bekant icke lag, och när någon av rättskänsla eller intresse anser sig kunna uttolka lagtexten på ett av honom önskat sätt, så gör han det, oavsett vad som må stå i motiven. De lindrigare koncessionsvillkoren omförmälas i första stycket av 4 § och äro till antalet fem.

Mom. 1. Detta moment gäller de fall, då bolag köpt av bolag. Här

gives ingen vägledning, utan avgörandet är överlämnat till den sittande partiregeringens tycke och smak. Den nuvarande regeringen lär nyligen i ett fall mot länsstyrelsens tillstyrkan avslagit koncessionen av hänsyn till att på det sättet utsikt fanns, att en del jordbruk skulle kunna bli frigjorda. En högerregering skulle säkerligen bifallit ansökningen. En socialdemokratisk regering hade kanske kommit till samma resultat eller åtminstone tvekat på grund av propositionens motivering.

Med jordkommissionens formulering föreligga utsikter för att utslaget i alla tre händelserna måst bliva detsamma, nämligen avslag. Kommissionen ville ej öka trustväsendet med dess grepp över befolkningen och dennas ekonomi. Den ville ock främja möjligheterna till jordbrukens utbrytning. Ett nu aktuellt skäl därtill är, såsom i en föregående motion einrats, jämväl avsaknaden av en lag om uthålligt skogsbruk på bolagsdomäner. Jordkommissionens formulering bör således ersätta den gällande formuleringen. Bifalles ej detta, är det ej mer än rimligt, att i lagtexten insättes förbehåll, att koncession i regel ej får beviljas, om icke jordbruken på den köpta jorden visades hava blivit utbrutna på villkor som blivit av statsmakten godkända. Detta så mycket mer, som expropriation anses icke få ifrågakomma såsom ett påtryckningsmedel. Den nya kommitté för bildande av nya jordbruk m. m. har ju till och med i sin instruktion fått förbud att komma in på expropriationsfrågan.

Mom. 2. Detta moment medger koncession för förvärv av utskogar, som ej ingå i stödskog. Propositionen på denna punkt undergick i riksdagen stora förändringar för att bland annat trygga bibehållandet av stödskog till åkerbruket, vilket ansågs äventyrat av propositionen.

Lagen ger icke heller här några regler. Jordkommissionen däremot gav den anvisning, som ovan omnämnts. Så gott som alla kommunalnämnderna i de norrländska bygderna hade samma uppfattning som jordkommissionen, att bolagsförvärv i regel ej vidare borde tillåtas. Propositionens förslag i denna del bifölls av riksdagen, som dock begärde i skrivelse ett tillägg, som berättigade stat eller kommun att övertaga köpet. Någon åtgärd från regeringen för att tillmötesgå riksdagen har ännu icke förspotts. Det kan icke vara riktigt att såsom propositionen avsåg i regel bevilja koncession, innan ens detta tillägg blivit prövat. Därigenom blir tillägget overksam i fråga om alla skogar, som därförinnan förvärvats.

Jordkommissionens formulering bör således enligt min mening upphöjas till lag eller ock godtagas åtminstone intill dess nämnda av riksdagen begärda förköpsrätt blivit prövad.

Mom. 3. Den nya lagen medför här en synnerligen äventyrlig nyhet, som sannerligen lätt kan sätta all tidigare praxis i skuggan och även redan börjat göra det. Härmed infördes en rätt för bolag att »arrondera» sina egendomar och detta i ordalag, som lämnar ett vidsträckt fält öppet för kringgående av lagens förmodliga mening.

Med återopande företrädesvis av detta mom., men även av mom. 4 och

5 ha nyligen omkring 200 ansökningar från bolag företrädesvis i Väster-norrlands och även i Jämtlands län inkommit med begäran att få tillstånd att enligt den nya lagen få köpa sina bulvanhemman, vilka de enligt den samtidigt antagna bulvanlagen måste avhända sig. Merendels har åberopats intyg av någon statsämbetsman, att ansökningen är befogad enligt lagens formulering. Alla dessa framställningar ha tillstyrkts av befallningshavande, men i regel avslagits av den nuvarande frisinnade regeringen till stor förargelse, såsom förnummits, från konservativa ämbetsmän och politici. En högerregering skulle säkerligen varit benägen bifalla ansökningarna om än med en skygg sidoblick på bulvanlagen. En socialdemokratisk regering hade kanske kommit till samma resultat på grund av dess propositions motivering. Jordkommissionens förslag liksom den gamla lagen giva däremot en vägledning, som alla slags regeringar måste ta hänsyn till. Bifall får äga rum endast när »särskilda anledningar» därtill föranleda och i annat fall finnes väl ej något skäl därtill.

Nästa steg kan lätt bliva, att bolagen inköpa »angränsande fastigheter». De kunna lätt få intyg från någon bekant eller dem bevågen ämbetsman, att den inköpta fastigheten »äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande.» Det blir rakare gränser eller något dylikt. På det sättet skulle under en högerregering eller en högerrinnad justitieminister i andra regeringar bolagens ägovälde så småningom kunna ökas genom att på detta sätt äta ikring sig trots förbudslagen.

Momentet bör utbytas mot den gamla lagens formulering, vilket ock är jordkommissionens förslag. Detta är uppenbarligen en brådskande angelägenhet.

Mom. 4. Detta moment lämnar ock utvägar för lagens kringgående för den, som gärna uppsöker och biträder sådana. Ansökningarna om förvärv av bulvanhemman stödjä sig delvis på detta moment. Nedannämnda före-teelse, kallad »Ljusne-Voxna bostadsaktiebolag», kan ock få hemvist på denna plats. Här kan man möjligen också tala om någon tidigare praxis. Denna praxis lider ju dock ej något intrång genom den gamla lagens och jordkommissionens mera målmedvetna formulering, under vars hägn denna praxis uppkommit.

Mom. 5. Detta moment är också ganska farligt. Medgivandet utan någon restriktion av koncession för att »främja bildandet av egna hem eller mindre jordbruk» kan utnyttjas på många sätt, helst om såsom i propositionens motivering uttalades bifall i regel bör ifrågakomma. I de förenämnda ansökningarna om att få köpa bulvanhemman åberopades ofta detta moment. Det i motionen nr 167 omförmälda »Ljusne-Voxna bostadsaktiebolag» har förvandlat tre hela byar till bostadslägenheter genom att utbryta inägojorden med en mycket liten skogsareal, därefter påtvingat jordbrukarna ettåriga kontrakt och fordrar nu, att de skola köpa dessa ofullständiga jordbruk. Befallningshavande har godkänt denna utbrytning, trots att till och med hushållningssällskapets förvaltningsutskotts majoritet

var däremot. Detta ådagalägger klarligen, vartill sådana bestämmelser kunna brukas. Jordkommissionens och den gamla förbudslagens formulering försvårar dock mera en sådan oerhörd förtolkning.

Bifalles ej ovan ifrågasatta ändringar i lagtexten, föreligger väl åtminstone skäl för riksdagen att begära ett övervägande av eventuella tillägg eller förändringar med anledning av de ovannämnda erfarenheterna i lagens tillämpning att övervägas i samband med de framställningar om eventuella tillägg eller ändringar till lagen, som gjordes av 1925 års riksdag. Riksdagen begärde nämligen utredning om ändrade bestämmelser beträffande stödskog för Värmlands län och de delar av Kopparbergs län, som föllo under lagen, ävensom motsvarande föreskrifters önskvärdhet för sistnämnda del av länet och dels det redan ovan nämnda hembjudandet till stat och kommun av skog, som enligt mom. 2 ovan skulle få förvärfvas. Därigenom gav riksdagen på samma gång en erinran om att de båda skrivelserna voro brådskande och borde effektueras.

Det hemställes alltså,

att riksdagen ville

A) besluta följande ändringar eller tillägg till första stycket av 4 § i lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, nämligen

beträffande mom 1: att detta utgår och i stället sålunda till innehållet ingår i sista stycket av 4 §,

eller, om detta ej bifalles, att till momentet göres det tillägg, att tillstånd i regel ej må medgivas utan att det visas, att de i köpet ingående arrenderade jordbruken blivit utbrutna på tillfredsställande sätt för att överlåtas med äganderätt till arrendatorn;

beträffande mom. 2: att detta moments bestämmelse om rätt för bolag att fortfarande förvärva utskogar, även om särskilda omständigheter ej därtill föranleda, utgår och i stället sålunda till innehållet ingår i sista stycket av 4 §,

eller, om detta ej bifalles, förklaras tills vidare ej skola tillämpas i avvaktan på prövningen av den av riksdagen begärda förköpsrätten i detta fall för stat och kommun;

beträffande mom. 3: att detta moment utgår och i stället sålunda till innehållet ingår i sista stycket av 4 §,

eller, om detta ej bifalles, att orden »äger avsevärd

betydelse» utbytas mot orden »uppenbarligen äger synnerlig betydelse»;

beträffande mom. 4: att detta moment utgår och i stället sålunda till innehållet ingår i sista stycket av 4 §,

eller, om detta ej bifalles, att momentet förtydligas till förekommande av missbruk;

beträffande mom. 5: att detta moment utgår och i stället sålunda till innehållet ingår i sista stycket av 4 §,

eller, om detta ej bifalles, att momentet förtydligas till förekommande av missbruk;

B) alternativt i stället hos Kungl. Maj:t begära övertägande av ovan ifrågasatta ändringar i samband med prövningen av de framställningar om tillägg och förändringar i lagen, som begärdes av 1925 års riksdag;

C) i varje fall hos Kungl. Maj:t erinra om sistnämnda år 1925 gjorda framställningars brådska beskaffenhet samt anhålla om skyndsamt förslag.

Stockholm den 21 januari 1927.

Carl Lindhagen.

